

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ОБСЛУГОВУЮЧОГО КООПЕРАТИВУ

Н. А. Герасимчук, к. е. н.
НУБІП України

Досліджено вплив підприємницької складової на економічну безпеку сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу та розробляється взаємозв'язок індивідуалістичних інтересів підприємців як ефективних власників з метою стабілізації економічної безпеки кооперативу.

Постановка проблеми. Сутність та ознаки кооперативної діяльності у аграрній сфері нині вимагають суттєвого переосмислення. Важкий спадок епохи колективізації змушує сучасних активістів даного руху досить односторонньо розвивати практику кооперації задля того, щоб жодним чином не збурити асоціацію пропагованих кооперативів з колгоспним минулим. На жаль, таке відношення до кооперації у сільському господарстві, незважаючи на поступове оновлення поколінь, що не відчули на собі ту епоху, ще й досі залишається. Ці та інші виклики можна прийняти та спрямувати у напрямку вирішення шляхом побудови такої системи економічної безпеки обслуговуючого кооперативу, яка б базувалася на основі підприємництва і об'єднання ефективних власників.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні, методологічні, методичні та практичні аспекти економічної безпеки підприємств досліджувалися у працях багатьох зарубіжних і вітчизняних учених, зокрема С. О. Ареф'єва, А. Л. Бесєдіна, М. А. Бендикова, М. П. Войнаренка, С. М. Ілляшенка, С. Л. Маламедова, Н. М. Яценка, А. В. Колосова, Г. В. Козаченка, В. П. Пономарьова, Н. О. Подлужної, О. Ю. Попової, Т. М. Соколенка, Т. І. Сухорукової, М. Хвесика, О. С. Шнипко, а також зарубіжних авторів: К. Гофмана, Р. Коуза, Ю. Осипова, Н. Пахомової, К. Ріхтера, О. Рюміної, А. Ендерса, Я. Яндиганова та ін. Питання розвитку підприємництва у кооперативах досліджували такі видатні вчені як В. В. Зіновчук, В. К. Збарський, В. П. Горьовий, М. Й. Малік,

П. Т. Саблук, О. Г. Шпикуляк та інші. Водночас в працях цих вчених не приділялася окрема увага ролі та складовим підприємництва, що забезпечують економічну безпеку кооперативу, та способам поєднання індивідуалістичних риси підприємця у роботу загалом в рамках кооперативу для забезпечення всебічної відповіді на виклики ризикованого середовища аграрного господарювання.

Метою даної роботи є вивчення впливу підприємницької складової на економічну безпеку сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу та створення схематики узгодження індивідуалістичних інтересів підприємців як ефективних власників з метою стабілізації економічної безпеки. Для досягнення поставленої мети використовувалися такі методи наукового дослідження, як системно-структурний аналіз (при дослідженні сутності, змісту та структури економічної безпеки); порівняльний аналіз (при дослідженні проблем взаємозв'язку підприємницьких інтересів з інтересами кооперативу).

Виклад основного матеріалу. Економічна безпека є досить новим поняттям в сучасній економічній науці, якщо порівнювати з поняттям підприємництва. Дане поняття тісно пов'язане з епохою бурхливого розвитку НТП та викликаними ним ризиками. На перший погляд, підприємництво та економічна безпека не пов'язані, оскільки перше поняття – стан людини, друге – стан підприємства. Так, підприємництво визначається як сукупність особливих якостей особи, що здійснює господарську діяльність у межах чинного законодавства на основі творчості, готовності до ризику, ініціативності тощо і проявляється як підприємницька діяльність [1, с. 8]. Економічна безпека – це сукупність відносин та ресурсів підприємства, що забезпечують його функціонування та стійкий розвиток у конкурентному середовищі ринкового господарювання [2, с. 22]. При глибшому аналізі поданих понять в контексті кооперативу ми отримуємо чітку і логічну взаємозалежність даних понять. Кооператив як суб'єкт господарської діяльності та юридична особа не є рівним підприємству, хоча трактується у господарських відносинах як такий [3, с. 9]. За визначенням, поданим у законодавстві, кооператив є юридичною особою, утвореною фізичними та (або) юридичними особами, які добровільно об'єдналися на основі членства для ведення спільної господарської та іншої діяльності з метою задоволення своїх економічних, соціальних та інших потреб на засадах самоврядування. Відповідно до завдань та характеру діяльності кооперативи поділяються на такі типи: виробничі, обслуговуючі та споживчі. За напрямками діяльності кооперативи можуть бути житлово-

будівельними, садово-городніми, гаражними, торговельно-закупівельними, транспортними, освітніми, туристичними, медичними тощо [4, с. 2]. При цьому обслуговуючий кооператив визначається як кооператив, який утворюється для надання послуг переважно членам кооперативу, а також іншим особам з метою провадження їх господарської діяльності, але в обсягах, що не перевищують 20 відсотків загального обороту кооперативу. Крім цього, на базі закону України «Про кооперацію» був створений закон «Про сільськогосподарську кооперацію», в якому надано окреме визначення кооперативам в аграрній сфері – сільськогосподарський обслуговуючий кооператив як кооператив, що утворюється шляхом об'єднання фізичних та/або юридичних осіб – виробників сільськогосподарської продукції для організації обслуговування, спрямованого на зменшення витрат та/або збільшення доходів членів цього кооперативу під час провадження ними сільськогосподарської діяльності та на захист їхніх економічних інтересів [5, с. 1].

Отже, останній пункт у визначенні саме сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу надає нам всі підстави поєднувати підприємництво та економічну безпеку на цій платформі. Підприємництво найкращим чином за самою своєю суттю протидіє ризикам зовнішнього середовища, але не шляхом лімітування діяльності, як це відбувається у бізнесі, а шляхом опанування ризику, активній протидії або диверсифікацією діяльності. Саме поняття економічна безпеки не є статичним явищем, в чому воно подібне до підприємництва – це постійна динаміка змін, основою яких є збереження магістрального напрямку руху до поставлених цілей. Поняття «безпеки» містить позитивний заряд, що вказує на досягнення мети стабільності у напрямі руху.

Поряд з цілком природним поєднанням суті та характеру цих явищ, залишається невирішеним питання конфлікту інтересів індивідуальних учасників кооперативу та самого кооперативу як цілісної системи. Тут слід зазначити, що підприємці як клас є індивідуалістами за своєю суттю, а в аграрній сфері цей потяг до автономності ще більш посилений насильним об'єднанням у колективні господарства в минулому. І хоча вже пройшло ціле покоління, але спогад про колгоспне минуле не дає розкрити переваги поєднання зусиль у кооперативі [7]. З практичної роботи з фермерами автору відомо, що більшість з них цілком позитивно сприймають державну концепцію розвитку підприємництва та фермерства, але кооперацію, на жаль, пов'язують з обмеженням свободи господарювання і проблемою «безбілетників» – адже при

колективній роботі існує можливість зімітувати зусилля, а згідно з загальним законом інерції та збереження зусиль, цим обов'язково користуються.

Вирішенню даних суперечностей сприяє побудова такої системи економічної безпеки кооперативу, що включала б кожного члена до участі у ній в якості відповідального за окремі її складові. Робота кожного члена обслуговуючого кооперативу, в даному випадку, буде диференційованою, що дозволить елімінувати обмеження індивідуального сприйняття, а також – мінімізувати втрати при неспроможності втримати фронт робіт. Якщо проаналізувати класичні складові економічної безпеки [6], можемо відзначити, що для інтересів побудови цілісної та ефективної системи економічної безпеки обслуговуючого кооперативу достатньо включення п'ятьох складових через особливості сільськогосподарської діяльності, що спрощує систему та дає можливість побудови більш прозорого механізму взаємозв'язку.

Складові економічної безпеки для сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу:

1) *ринкова складова* – характеризує ступінь відповідності внутрішніх можливостей розвитку кооперативу можливостям, які формуються в ринковому середовищі;

2) *інформаційна складова* – характеризує ефективне інформаційно-аналітичне забезпечення господарської діяльності;

3) *інтелектуальна і кадрова складові* – характеризують збереження та розвиток інтелектуального потенціалу через ефективне управління;

4) *техніко-технологічна складова*, що характеризує ступінь відповідності застосовуваних на підприємстві технологій кращим світовим аналогам за умови оптимізації витрат ресурсів;

5) *фінансова складова* – характеризує досягнення найбільш ефективного використання ресурсів.

З інших складових економічної безпеки, що не ввійшли до списку, варто відзначити, що ці складові через низку причин або недоцільні у даній формі господарювання – так, *інтерфейсна складова*, що характеризує надійність взаємодії з економічними контрагентами, суперечить меті кооперативу задоволення потреб його учасників, *політико-правова складова*, що характеризує всебічне правове забезпечення діяльності підприємства, дотримання діючого законодавства, є досить складною для забезпечення у кооперативі і тому доцільніше віддати дану функцію у аутсорсінг (найняти адвоката), *екологічна складова*, що характеризує

дотримання діючих екологічних норм, мінімізацію втрат від забруднення навколишнього середовища є суспільно важливою, але на даний час через кризовий стан нею нехтують, хоча визнають її важливість, *силова складова*, що характеризує забезпечення фізичної безпеки кооперативу (спротив рейдерським атакам) та збереження його майна є суттєвою для обслуговуючого кооперативу, але враховуючи несприятливі наслідки опору для фізичних осіб, що захищали майно підприємства, дану складову до розробки дієвих механізмів захисту власного майна виносити у практичну модель не варто. Нині, єдиний шлях захисту без наслідків, що держава пропонує громадянам – викликати міліцію.

Висновки. Дослідивши поняття підприємництва, економічної безпеки та сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу, автор навів механізм впливу підприємницької складової на економічну безпеку аграрного кооперативу та запропонував шляхи поєднання індивідуалістичних інтересів підприємців як ефективних власників та економічної безпеки сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу.

Список використаних джерел

1. Ареф'єва О. В. Управління формуванням підприємництва: монографія / О. В. Ареф'єва, Н. А. Герасимчук. – К.: Видавничий дім «Корпорація», 2006. – 225 с.
2. Шнипко О. С. Економічна безпека ієрархічних багаторівневих систем: Регіональний аспект [текст] / О. С. Шнипко. – К.: Генеза, 2006. – 288 с.
3. Основи сільськогосподарської обслуговуючої кооперації: навч. посібник / В. В. Зіновчук, Л. В. Молдаван, В. Б. Моссаковський та ін.; за ред. В. В. Зіновчука. – К.: Вища освіта, 2001. – 464 с.
4. Закон України «Про кооперацію» / Офіційний вісник України. – 2003. – № 33. – С. 233.
5. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» / Офіційний вісник України. – 2013. – № 5 – С. 27.
6. Швиданенко Г. О. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства: [Монографія] / Г. О. Швиданенко, О. І. Олексик. – К.: КНЕУ, 2002. – 192 с.
7. Герасимчук Н. А. Розвиток підприємництва на селі шляхом організації співпраці малих сільськогосподарських і агротуристичних підприємств // Актуальні проблеми економіки. – К., Національна академія управління, 2009. – С. 96-102.